

"Avslagen har passerat en gräns"

Ansvariga politiker måste inse och erkänna att de passerat en medmänsklighetens gräns när det gäller ensamkommande. Skadan måste omedelbart minimeras, skriver Philip Lalander vid Malmö universitet tillsammans med en rad kollegor.

Vi lämnar den medelstora italienska kuststaden, för att med tåg ta oss vidare till Rom och sedan tillbaka till Sverige. Resan utgör en del av två forskningsprojekt där vi följer människor under lång tid och genom flera steg i asylprocessen.

På perrongen står en nittonårig kille kvar, Samir. Den svenska staten har för några månader sedan givit honom det tredje och avgörande avslaget på ansökan om uppehållstillstånd. Ett par månader därefter packade han en väska, sa farväl till sina vänner och lämnade Sverige. Skälet till avfärden var att han fruktade att bli skickad tillbaka till ursprungslandet och att han där skulle utsättas för våld och kanske bli mördad, det vill säga det han en gång flydde från. Samir är en av många tusen unga som de senaste två åren fått det tredje avslaget, i Migrationsöverdomstolen. Dessa befinner sig nu framförallt i länder som Frankrike, Italien och Tyskland. En del är deporterade till Afghanistan och andra befinner sig som "papperslösa" i Sverige, då de nekats uppehållstillstånd i de länder de sökt sig till. Många av dem bär utöver hemlösheten i Europa på smärtsamma minnen och erfarenheter av hot, våld och övergrepp som de en gång flydde från.

Samir kom till

Sverige som sextonåring under hösten 2015, då många andra kom, den tid då Sverige skärpte både migrationslagstiftningen och tillämpningen av den. Då tillfälliga lagar infördes som senare gjorts till permanenta. Han pluggade hårt, först grundskolan och

sedan gymnasium. Han ville leva som en vanlig ungdom, tillsammans med sina klasskamrater och vänner, på väg mot vuxenlivet. Men han hade hela tiden ett hot hängande över sig, att han inte skulle få stanna i Sverige. Det är av det skälet svårt att förstå hur han kunde klara sina studier så pass bra. Han hade en strimma hopp kvar den dag då han fick tredje avslaget. Men då drogs rullgardinen ner, verkligheten blev påtaglig. Han var i chock, och det säger han att han är än idag, att han vaknar varje morgon och undrar: "Vad gör jag här?".

Samir, som, liksom tusentals andra, var en del av den svenska gemenskapen, skulle skickas ut ur landet med hjälp av en juridisk apparat, med hjälp av byråkraters bedömningar och ojämlika förhandlingar och polisiär makt. Förfarandet gick till stor del ut på att visa att den asylsökandes berättelse har svaga punkter, att den saknar trovärdighet. Att alla hans vänner, inklusive lärare, skolledning och klasskamrater, kämpade med honom under den sista tiden i Sverige, med namnunderskrifter och manifestationer, hjälpte inte.

Det finns ett mycket stor antal liknande berättelser om hur det civila samhället trätt fram för att försöka hjälpa unga människor att få stanna i landet. Den svenska staten ville dock ha ut Samir och tusentals andra. De hade blivit ett slagträ i det politiska kriget om väljare och en prestigefråga. De var inte längre önskade. Många av dem vi träffat berättar att de känner sig mer "trodda på" och respekterade av de italienska myndigheterna och ett flertal har också fått femårigt tillfälligt uppehållstillstånd, då myndigheterna trott på deras asylskäl. Samma asylskäl som av

svenska staten bedömt vara ihålliga. Men samtidigt är livet svårt, även för dem som får uppehållstillstånd i till exempel Italien. Man lämnas i en mycket utsatt situation där man på egen hand får kämpa hårt för att få sina mänskliga rättigheter, såsom boende, utbildning, och arbete, tillgodosedda.

Vännernas stöd var mycket viktigt för Samir, då han inte behövde känna sig helt utelämnad. Han visste att han var önskad av många människor i Sverige, men oönskad av svenska staten. För vännerna var han mänsklig och sörjbar, men för staten en siffra bland tusentals andra. Samir ställde upp på intervjuer med oss de dagar vi var där och besökte honom. Han sa att det smärtade när han berättade om vad han varit med om. Tårar pressade på, han var tvungen att ta pauser för att andas ut, men han ville berätta. Han visade oss en film som hans klasskamrater nyligen hade skickat till honom. Elever och lärare vinkar, formar sina händer till hjärtan, och säger hur mycket de saknar honom. De uttrycker kärlek. Samirs ansiktsuttryck tolkar vi som sorg blandad med glädje. Dessa vänner har han separerats från genom den svenska statens beslut. Vännerna fortsätter sin skolgång medan hans brutalt har avbrutits. Samirs rörelser mot framtiden stoppades.

Sociologen Zygmunt Bauman skrev, inspirerad av filosofen Levinas, om den moraliska plikten inför den andre, att det inom oss finns ett ansvar inför våra medmänniskor, att vi vill andras bästa, men att denna plikt kan komma att åsidosättas. Det är då som olika grymheter kan äga rum. Det som har hänt med Samir, och tusentals andra unga som hade integrerats i Sverige, är just grymt. Att den italienska och även den franska staten gör andra bedömningar av deras asylskäl säger oss att de svenska besluten inte är de enda möjliga. Advokater och volontärer vi talar med i olika europeiska länder häpnar över bristen på medmänsklighet i Sverige. Den rimmar illa med bilden av Sverige som ett land som de trott skulle värna asylrätt och humanism.

Avslagen utgör brott mot den moraliska plikten. De är inte etiskt försvarbara. Ansvariga politiker måste inse och erkänna att de passerat en medmänsklighetens gräns. Skadan måste omedelbart minimeras. Dessutom krävs en ursäkt. Inte bara till dem som direkt drabbats, utan också till alla de tusentals vänner och familjemedlemmar som är vittnen till att deras vänner och anhöriga tvingats fly vidare. Ett första steg vore att, likt Italien och andra länder, låta de människor som saknar alternativ stanna i Sverige. Låt medmänskligheten tala!

Philip Lalander, professor i socialt arbete, Malmö Universitet

Torun Elsrud, docent i sociologi, Linnéuniversitet

Jesper Andreasson, docent i idrottsvetenskap, Linnéuniversitetet

Daniel Diaz, projektmedarbetare, Malmö universitet

Marcus Herz, docent i socialt arbete, Malmö Universitet

Åsa Söderqvist Forkby, lektor i socialt arbete, Linnéuniversitetet